

Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (първи състав)

11 април 2019 година *

„Преюдициално запитване — Пространство на свобода, сигурност и правосъдие —
Съдебно сътрудничество по гражданскоправни въпроси — Конвенция от Лугано II —
Компетентност, признаване и изпълнение на съдебни решения по граждански и търговски
дела — Дял II, раздел 5 (членове 18—21) — Компетентност при индивидуални
трудови договори“

По дело C-603/17

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Supreme Court of the United Kingdom (Върховен съд на Обединеното кралство) с акт от 20 октомври 2017 г., постъпил в Съда на 20 октомври 2017 г., в рамките на производство по дело

Peter Bosworth,

Colin Hurley

срещу

Arcadia Petroleum Limited и др.,

СЪДЪТ (първи състав),

състоящ се от: R. Silva de Lapuerta (докладчик), заместник-председател на Съда, изпълняващ функцията на председател на първи състав, Ал. Арабаджиев, E. Regan, C. G. Fernlund и S. Rodin, съдии,

генерален адвокат: Н. Saugmandsgaard Øe,

секретар: L. Hewlett, главен администратор,

предвид изложеното в писмената фаза на производството и в съдебното заседание от 13 септември 2018 г.,

като има предвид становищата, представени:

- за P. Bosworth и C. Hurley, от A. Briggs и D. Foxton, QC, R. Eschwege, barrister, и T. Greeno и A. Forster, solicitors,
- за Arcadia Petroleum Limited и др., от M. Howard, QC, F. Pilbrow и N. Venkatesan, barristers, S. Trevan, J. Kelly и T. Snelling, solicitors,

* Език на производството: английски.

- за Европейската комисия, от М. Heller и М. Wilderspin, в качеството на представители,
- за швейцарското правителство, от М. Schöll, в качеството на представител,

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание от 24 януари 2019 г.,

постанови настоящото

Решение

- 1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на разпоредбите на дял II, раздел 5 (членове 18—21) от Конвенцията относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела, която е подписана на 30 октомври 2007 г. и чието сключване е одобрено от името на Общността с Решение 2009/430/ЕО на Съвета от 27 ноември 2008 г. (ОВ L 147, 2009 г., стр. 1, наричана по-нататък „Конвенцията от Лугано II“).
- 2 Запитването е отправено в рамките на спор между г-н Peter Bosworth и г-н Colin Hurley, от една страна, и Arcadia Petroleum Limited и още няколко дружества, от друга, по повод на искане за обезщетение за вредите, които тези дружества твърдят, че са претърпели вследствие от измамни действия от страна на г-н Bosworth и г-н Hurley.

Правна уредба

- 3 Член 5 от Конвенцията от Лугано II предвижда:

„Срещу лице, което има местоживее в държава, обвързана по настоящата конвенция, може да бъде предявен иск в друга държава, обвързана по настоящата конвенция:

1. а) по дела, свързани с договор: в съдилищата по мястото на изпълнение на въпросното задължение;
- б) за целите на настоящата разпоредба и освен ако не е договорено друго, мястото на изпълнение на въпросното задължение е:
  - в случая на продажба на стоки, мястото в държава, обвързана по настоящата конвенция, където стоките са доставени или е следвало да бъдат доставени съгласно договора;
  - в случая на предоставяне на услуги, мястото в държава, обвързана по настоящата конвенция, където услугите са били предоставени или е трябвало да бъдат предоставени съгласно договора;
- в) ако не се прилага буква б), се прилага буква а);

[...]

3. по дела относно гражданска отговорност, delict или quasi delict, в съдилищата на мястото, където е настъпило или може да настъпи вредоносното събитие;

[...]“.

4 Член 18, параграф 1 от тази конвенция гласи:

„По дела във връзка с индивидуални трудови договори компетентността се определя от разпоредбите на настоящия раздел, без да се засягат разпоредбите на член 4 и член 5, параграф 5“.

5 Член 20, параграф 1 от посочената конвенция гласи:

„Работодател може да започне дело само в съдилищата на държавата, обвързана по настоящата конвенция, където работникът или служителят имат местоживееене“.

Спорът в главното производство и преюдициалните въпроси

6 Arcadia London, Arcadia Singapore и Arcadia Switzerland са дружества с дейност в областта на търговията със суров петрол и производни на петрола продукти. Дружествата принадлежат към групата Arcadia, която е изцяло собственост на Farahead Holdings Ltd.

7 Г-н Bosworth и г-н Hurley са британски граждани с местоживееене в Швейцария, които към меродавния момент за делото в главното производство са били съответно главен изпълнителен директор (chief executive officer) и главен финансов директор (chief financial officer) на групата Arcadia. Освен това те са били част от ръководството на Arcadia London, Arcadia Singapore и Arcadia Switzerland, а с едно от тези дружества са имали и трудов договор, изготвен от самите тях или по техни указания.

8 На 12 февруари 2015 г. Arcadia London, Arcadia Singapore, Arcadia Switzerland и Farahead Holdings (наричани по-нататък заедно „Arcadia“) предявяват пред High Court of Justice (England & Wales), Queen’s Bench Division (Commercial Court) (Висш съд (Англия и Уелс), общо гражданско отделение (търговски състав), Обединеното кралство) искиове срещу няколко лица, сред които г-н Bosworth и г-н Hurley. С тези искиове се търси обезщетение за вредите, които групата Arcadia претърпяла вследствие от измамни сделки, в които се оказали въввлечени дружествата от групата.

9 В исковата си молба Arcadia се обосновава с твърдения за сговаряне чрез използване на незаконни средства (unlawful means conspiracy), злоупотреба на доверие (breach of fiduciary duty) и нарушение на изрични и/или имплицитни договорни задължения (breach of express and/or implied contractual duties), произтичащи от техните трудови договори.

10 С молба от 9 март 2015 г. г-н Bosworth и г-н Hurley повдигат възражение за липса на международна компетентност за съдилищата на Обединеното кралство да разгледат обезщетителните искания на Arcadia спрямо тях, тъй като делата по тези искиове попадат под действието на разпоредбите на дял II, раздел 5 от Конвенцията от Лугано II, които уреждат компетентността при индивидуални трудови договори, а съгласно тези разпоредби исканията е трябвало да се предявят пред съдилищата на държавата, където те имат местоживееене, тоест пред швейцарските съдилища.

11 След възражението за липса на международна компетентност Arcadia изменя исковата си молба. То се отказва от твърденията си за нарушение на договорните задължения и за нарушение на тези задължения като част от незаконните средства за сговаряне.

12 С решение от 1 април 2015 г. High Court of Justice (England & Wales), Queen’s Bench Division (Commercial Court) (Висш съд (Англия и Уелс), общо гражданско отделение (търговски състав)) обявява, че има международна компетентност да разгледа обезщетителните искания, основани на твърденията за сговаряне чрез незаконни средства (unlawful means conspiracy) и злоупотреба

на доверие (breach of fiduciary duty), освен в частта от последното твърдение, която се отнася до действията на г-н Bosworth и г-н Hurley по времето, когато са имали трудов договор с едно от дружествата от групата Arcadia, тъй като според посочения съд воденото заради тези действия дело е свързано с индивидуални трудови договори и съгласно член 20, параграф 1 от Конвенцията от Лугано II е подсъдно на швейцарските съдилища.

- 13 Г-н Bosworth и г-н Hurley обжалват това решение пред Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) (Апелативен съд (Англия и Уелс) (гражданско отделение), Обединеното кралство).
- 14 С решение от 19 август 2016 г. посоченият съд отхвърля жалбата им. Тогава г-н Bosworth и г-н Hurley подават касационна жалба до запитващата юрисдикция.
- 15 При тези условия Supreme Court of the United Kingdom (Върховен съд на Обединеното кралство) решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:

„1) Какъв е правилният критерий за определяне дали иск, предявен от работодател срещу настоящ или бивш служител (наричан по-нататък „служителят“), представлява „дело във връзка с“ индивидуален трудов договор по смисъла на дял II, раздел 5 (членове 18—21) от Конвенцията от Лугано [II]?

а) За да попада предявеният от работодателя срещу служител иск в приложното поле на членове 18—21 [от Конвенцията от Лугано II], достатъчно ли е работодателят и *да може* да твърди, че действията, които са предмет на оплакване, съставляват неизпълнение на индивидуалния трудов договор на служителя, дори ако в действителност в предявения от работодателя иск не се съдържа позоваване на, оплакване от или твърдение за неизпълнение на този договор, но са посочени (например) едно или повече от основанията по точки 26 и 27 от изложението на фактите и въпросите?

б) При условията на евентуалност, може ли да се счита, че правилният критерий за проверка се състои в това предявеният от работодателя срещу служителя иск да попада в приложното поле на членове 18—21 [от Конвенцията от Лугано II] само ако задължението, на което всъщност се основава искът, е предвидено в трудовия договор? Ако това е правилният критерий, следва ли да се приеме, че иск, който се основава единствено на неизпълнение на задължение, възникнало независимо от трудовия договор (и ако е приложимо, не е „поето доброволно“ от служителя), не попада в приложното поле на раздел 5?

в) Какъв е правилният критерий, в случай че нито един от горепосочените не може да се приеме за такъв?

2) Ако дружество и физическо лице сключат „договор“ (по смисъла на член 5, параграф 1 от Конвенцията [от Лугано II]), до каква степен е необходимо да съществуват отношения на контрол и подчинение между дружеството и лицето, за да представлява този договор „индивидуален трудов договор“ по смисъла на раздел 5 [от тази конвенция]? Може ли да се приеме, че такива отношения са налице, когато лицето може да определя (и действително определя) условията на своя договор с дружеството, осъществява контрол и разполага със самостоятелност при извършването на текущата дейност на дружеството и изпълнението на собствените си задължения, но акционерите на дружеството имат правомощията да прекратят отношенията?

3) Ако дял II, раздел 5 от Конвенцията от Лугано [II] се прилага само за искове, които извън раздел 5 биха попаднали в приложното поле на член 5, параграф 1 от същата, какъв е правилният критерий за определяне дали искът попада в приложното поле на член 5, параграф 1?

- а) Може ли да се счита, че правилният критерий за проверка дали искът попада в приложното поле на член 5, параграф 1 е възможността да се твърди, че действията, предмет на оплакване, съставляват неизпълнение на договор, дори ако в действителност в предявения от работодателя иск не се прави позоваване на, оплакване от или твърдение за неизпълнение на този договор?
- б) При условията на евентуалност, може ли да се счита, че правилният критерий относно попадането на иск в приложното поле на член 5, параграф 1 [от Конвенцията от Лугано II] е задължението, на което всъщност се основава искът, да е единствено договорно? Ако това е правилният критерий, следва ли да се приеме, че иск, който се основава само на неизпълнение на задължение, възникнало извън договор (и ако е приложимо, не е „поето доброволно“ от ответника), не попада в приложното поле на член 5, параграф 1?
- в) Какъв е правилният критерий, в случай че нито един от горепосочените не може да се приеме за такъв?
- 4) При положение, в което:
- дружества А и Б са част от състава на група дружества,
  - ответникът Х фактически изпълнява функциите на изпълнителен директор на тази група от дружества (както г-н Bosworth за групата от дружества Arcadia: изложение на фактите и въпросите, точка 14); Х е нает от едно от дружествата в групата — дружеството А (и следователно е служител на дружеството А) (както г-н Bosworth за определен период съгласно изложението на фактите и въпросите, точка 15), и с оглед на националното право не е нает на работа от дружеството Б,
  - дружеството А предявява иски срещу Х и тези иски попадат в приложното поле на членове 18—21 [от Конвенцията от Лугано II] и
  - другото дружество в групата — дружеството Б, също предявява иски срещу Х във връзка с действия, подобни на тези, на които се основават иските на дружеството А,
- какъв е правилният критерий за определяне дали искът на дружеството Б попада в приложното поле на раздел 5 [от Конвенцията от Лугано II]? По-специално:
- а) Зависи ли отговорът от наличието на сключен между Х и дружеството Б „индивидуален трудов договор“ по смисъла на раздел 5 [от Конвенцията от Лугано II] и ако това е така, какъв е правилният критерий за определяне дали е налице такъв договор?
- б) Трябва ли дружеството Б да се счита за „работодател“ на Х по смисъла на дял II, раздел 5 от Конвенцията [от Лугано II] и иските на дружеството Б срещу Х (вж. точка 4, четвърто тире по-горе) попадат ли в приложното поле на членове 18—21 [от Конвенцията от Лугано II] също както иските на дружеството А срещу Х? По-специално:
- i) Може ли да се счита, че искът на дружеството Б попада в приложното поле на член 18 [от Конвенцията от Лугано II] само ако задължението, на което всъщност се основава искът, е предвидено в трудовия договор между дружеството Б и Х?
  - ii) При условията на евентуалност, може ли да се счита, че искът попада в приложното поле на член 18 [от Конвенцията от Лугано II], ако действията, предмет на оплакване съгласно иска, представляваха неизпълнение на задължение, предвидено в трудовия договор между дружеството А и Х?
- в) Какъв е правилният критерий, в случай че нито един от горепосочените не може да се приеме за такъв?“.

По искането за възобновяване на устната фаза на производството

- 16 След представянето на заключението на генералния адвокат г-н Bosworth и г-н Hurley подават в секретариата на Съда молба, с която искат да се постанови възобновяване на устната фаза на производството на основание член 83 от Процедурния правилник на Съда. В подкрепа на искането си те по същество твърдят, че в точка 45 от заключението си генералният адвокат се е основал на неточни факти, които не съответстват на установените от запитващата юрисдикция.
- 17 Съгласно член 83 от Процедурния правилник във всеки един момент, след изслушване на генералния адвокат Съдът може да постанови започване или възобновяване на устната фаза на производството, по-специално когато счита, че делото не е напълно изяснено, когато след закриване на тази фаза някоя от страните посочи нов факт от решаващо значение за решението на Съда или когато делото трябва да се реши въз основа на довод, който не е бил обсъден от страните или заинтересованите субекти по член 23 от Статута на Съда на Европейския съюз.
- 18 В настоящия случай не е налице някоя от тези хипотези. Всъщност след изслушване на генералния адвокат Съдът счита, че разполага с всички необходими данни, за да се произнесе, и че не се налага делото да бъде обсъждано с оглед на нов факт от решаващо значение за решението на Съда или с оглед на довод, който не е бил обсъден пред него.
- 19 Поради това Съдът не намира основание да постанови възобновяване на устната фаза на производството.

По преюдициалните въпроси

- 20 Тъй като първият, третият и четвъртият от въпросите се основават на хипотезата, че договорите на г-н Bosworth и г-н Hurley с някои от дружествата от групата Arcadia представляват „индивидуални трудови договори“ по смисъла на разпоредбите на дял II, раздел 5 (членове 18—21) от Конвенцията от Лугано II, Съдът смята, че следва да разгледа най-напред втория въпрос.

По втория въпрос

- 21 С втория си въпрос запитващата юрисдикция иска по същество да се установи дали разпоредбите на дял II, раздел 5 (членове 18—21) от Конвенцията от Лугано II трябва да се тълкуват в смисъл, че договорът между дружество и физическо лице може да се квалифицира като „индивидуален трудов договор“ по смисъла на тези разпоредби, при положение че физическото лице може да определя или действително определя условията на този договор и разполага с правомощие самостоятелно да контролира текущото управление на дейността на дружеството и изпълнението на собствените си задължения, но акционерът или акционерите на дружеството имат правомощието да прекратят посочения договор.
- 22 Като се има предвид, че текстът на тези разпоредби е еднакъв с текста на разпоредбите на глава II, раздел 5 (членове 18—21) от Регламент (ЕО) № 44/2001 на Съвета от 22 декември 2000 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела (ОВ L 12, 2001 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 3, стр. 74), даденото от Съда тълкуване по отношение на последно посочените разпоредби важи и за разпоредбите на дял II, раздел 5 (членове 18—21) от Конвенцията от Лугано II (вж. в този смисъл решение от 4 декември 2014 г., Н, C-295/13, EU:C:2014:2410, т. 31 и 32).

- 23 За да се определи дали разпоредбите на дял II, раздел 5 (членове 18—21) от Конвенцията от Лугано II са приложими в случай като обсъждания в главното производство, следва да се прецени дали г-н Bosworth и г-н Hurley може да се смятат за обвързани от „индивидуален трудов договор“ по смисъла на член 18, параграф 1 от тази конвенция с някое от дружествата от групата Arcadia и дали съответно може да се квалифицират като „заети лица“ („работници или служители“) по смисъла на член 18, параграф 2 от посочената конвенция (вж. в този смисъл решение от 10 септември 2015 г., *Holterman Ferho Exploitatie* и др., C-47/14, EU:C:2015:574, т. 34).
- 24 В това отношение следва да се припомни, че тази квалификация не може да се основава на националното право (решение от 10 септември 2015 г., *Holterman Ferho Exploitatie* и др., C-47/14, EU:C:2015:574, т. 36) и че за да се осигури пълното действие на Конвенцията от Лугано II, и по-точно на член 18 от нея, съдържащите се в този член правни понятия трябва да се тълкуват самостоятелно по начин, който да бъде общ за всички страни по тази конвенция (вж. в този смисъл решения от 19 юли 2012 г., *Mahamdia*, C-154/11, EU:C:2012:491, т. 42 и от 10 септември 2015 г., *Holterman Ferho Exploitatie* и др., C-47/14, EU:C:2015:574, т. 37).
- 25 Що се отнася до понятието „работник или служител“, следва също така да се припомни, че съгласно постоянната практика на Съда това понятие трябва да бъде определено съобразно обективни критерии, които характеризират трудовото правоотношение с оглед на правата и задълженията на съответните лица. Основната характеристика на трудовото правоотношение обаче е обстоятелството, че през определен период от време лицето полага труд в полза на друго лице и под негово ръководство, срещу което получава възнаграждение (вж. по-специално решение от 20 септември 2007 г., *Kiiski*, C-116/06, EU:C:2007:536, т. 25 и цитираната съдебна практика).
- 26 Оттук следва, че трудовото правоотношение предполага между работодателя и работника да съществува отношение на власт и подчинение и че наличието на такова отношение трябва да се преценява във всеки отделен случай в зависимост от всички данни и всички обстоятелства, които характеризират отношенията между страните (решения от 10 септември 2015 г., *Holterman Ferho Exploitatie* и др., C-47/14, EU:C:2015:574, т. 46 и от 20 ноември 2018 г., *Sindicatul Familia Constanța* и др., C-147/17, EU:C:2018:926, т. 42).
- 27 Освен това следва да се отбележи, че съгласно текста на разпоредбите на дял II, раздел 5 (членове 18—21) от Конвенцията от Лугано II сключването на договор не е сред условията за прилагане на предвидените в тези разпоредби правила за специална компетентност, поради което, както по същество посочва генералният адвокат в точки 34—36 от заключението си, липсата на формален договор не е пречка за наличието на трудово правоотношение, попадащо в обхвата на понятието „индивидуален трудов договор“ по смисъла на тези разпоредби.
- 28 Подобно правоотношение обаче може да се квалифицира като „индивидуален трудов договор“ по смисъла на разпоредбите на дял II, раздел 5 (членове 18—21) от Конвенцията от Лугано II само ако съществува отношение на власт и подчинение между дружеството и съответния му ръководител.
- 29 В настоящия случай следва да се припомни, че съгласно данните, предоставени от запитващата юрисдикция, г-н Bosworth и г-н Hurley са били съответно главен изпълнителен директор (*chief executive officer*) и главен финансов директор (*chief financial officer*) на групата Arcadia, били са част от ръководството на дружествата Arcadia London, Arcadia Singapore и Arcadia Switzerland, имали са с едно от тези дружества трудов договор, изготвен от самите тях или по техни указания, и винаги са действали от името и за сметка на всички дружества от групата Arcadia.
- 30 От акта за преюдициално запитване също така личи, че от г-н Bosworth и г-н Hurley е зависело кой, къде и при какви условия ги наема.

- 31 При тези обстоятелства е видно, че г-н Bosworth и г-н Hurley са имали непренебрежима възможност да оказват влияние върху Arcadia и че съответно се налага извод за липса на отношение на власт и подчинение (вж. в този смисъл решение от 10 септември 2015 г., Holterman Ferho Exploitatie и др., C-47/14, EU:C:2015:574, т. 47), при това независимо дали са притежавали или не са притежавали дял от дружествения капитал на Arcadia.
- 32 В това отношение е без значение обстоятелството, че г-н Bosworth и г-н Hurley са носели отговорност пред акционерите на групата Arcadia, които посредством Farahead Holdings са имали правомощието да ги назначат и да ги освободят от длъжност.
- 33 Всъщност, както отбелязва генералният адвокат в точка 46 от заключението си, нито общите указания, които ръководителят на дружеството получава от акционерите на ръководеното от него дружество за посоката на дейност на дружеството, нито правните механизми за акционерен контрол са белег сами по себе си за наличието на отношение на власт и подчинение, така че самото обстоятелство, че акционерите имат правомощието да отстраняват ръководителя на дружеството, не би могло да е достатъчно, за да се констатира наличието на такова отношение.
- 34 Оттук следва, че при обстоятелства като разглежданите в главното производство сключеният договор между дружеството и неговия ръководител не представлява „индивидуален трудов договор“ по смисъла на разпоредбите на дял II, раздел 5 (членове 18—21) от Конвенцията от Лугано II.
- 35 По изложените съображения на втория въпрос следва да се отговори, че разпоредбите на дял II, раздел 5 (членове 18—21) от Конвенцията от Лугано II трябва да се тълкуват в смисъл, че договорът между дружество и физическо лице, което изпълнява функциите на ръководител на това дружество, не създава помежду им отношение на власт и подчинение и съответно не може да се квалифицира като „индивидуален трудов договор“ по смисъла на тези разпоредби, при положение че физическото лице може да определя или действително определя условията на този договор и разполага с правомощие самостоятелно да контролира текущото управление на дейността на дружеството и изпълнението на собствените си задължения, макар и акционерът или акционерите на дружеството да имат правомощието да прекратят посочения договор.

По първия, третия и четвъртия въпрос

- 36 Предвид отговора на втория въпрос не е необходимо да се отговаря на първия, третия и четвъртия.

По съдебните разноски

- 37 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (първи състав) реши:

Разпоредбите на дял II, раздел 5 (членове 18—21) от Конвенцията относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела, която е подписана на 30 октомври 2007 г. и чието сключване е одобрено от името на Общността с Решение 2009/430/ЕО на Съвета от 27 ноември 2008 г., трябва да

се тълкуват в смисъл, че договорът между дружество и физическо лице, което изпълнява функциите на ръководител на това дружество, не създава помежду им отношение на власт и подчинение и съответно не може да се квалифицира като „индивидуален трудов договор“ по смисъла на тези разпоредби, при положение че физическото лице може да определя или действително определя условията на този договор и разполага с правомощие самостоятелно да контролира текущото управление на дейността на дружеството и изпълнението на собствените си задължения, макар и акционерът или акционерите на дружеството да имат правомощието да прекратят посочения договор.

Подписи